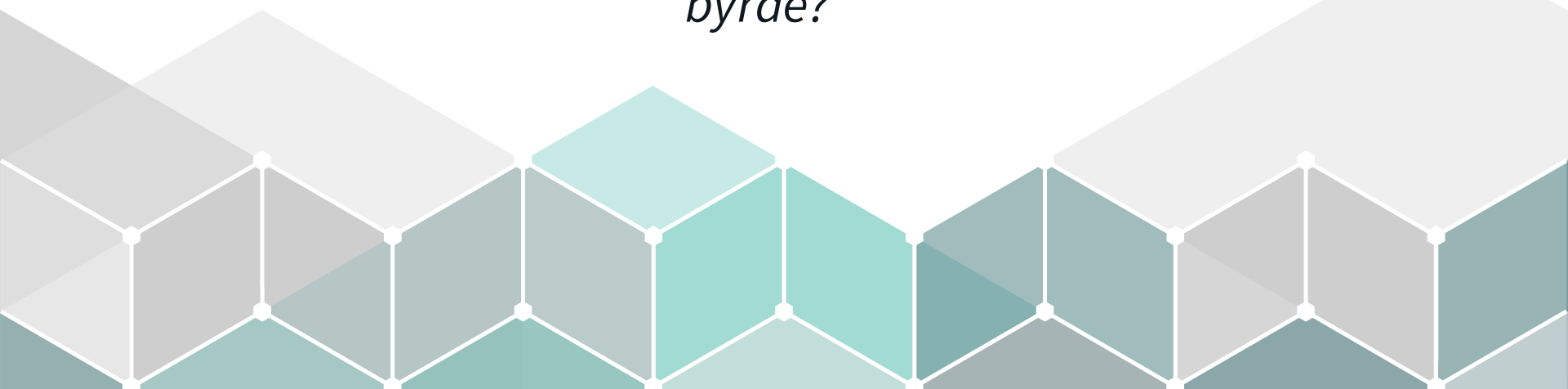

Tilrettelegging

Studenter med funksjonsnedsettelse eller særskilte behov – likeverdige muligheter til utdanning eller en uforholdsmessig byrde?

I dag:

- Samfunnsmessig bakteppe
- Hva sliter studenter med?
- Hva er forventninger til oss?
- Hva er «vanlig» tilrettelegging ved HiØ?
- Prosjekt for å utvikle en policy for tilrettelegging
- Konkrete funksjonsnedsettelse – hva gjør vi?
(hvis vi får tid)

Alderen 20-30 år:

Flere ungdommer enn noen gang havner utenfor jobb og utdanning

Over 70.000 ungdommer er utenfor skole, jobb eller trygdeytelser. – Det er en gruppe vi burde gjøre en langt større innsats for å nå frem til, sier forsker.

Hver ungdom som havner på uføretrygd koster samfunnet i snitt 15 millioner kroner gjennom livsløpet.

NRK, 15. mars 2024

Samtidig

- Stor mangel på kompetent arbeidskraft
- Færre jobber for personer uten formell kompetanse
- Yrkesaktivitet i Norge:
Gapet mellom funksjonsfriske og funksjonsnedsatte er stort sammenlignet med andre land

Endrede rammebetingelser i vår sektor

- Ny finansieringsmodell med fullføringsindikator
- Økte forventninger til fleksible og desentraliserte utdanninger
- LIVSLANG LÆRING

Studentene: helseplager og funksjonsnedsettelse

- Eurostudent 8 (2022-2024):
31% av studenter melder om funksjonsnedsettelse og helseplager
- 2021: 23% melder om det samme.
- Psykisk uhelse er den største kategorien
- Fastlegemangel
- Stadig økende venteliste for psykisk helsehjelp
- Må skille mellom **normalutfordringer** og de som **trenger helsehjelp**

Mange typer mangfold gir ulike barrierer

Lene Korseberg m.fl (NIFU 2023:30)

- › Kjønn
- › Etnisk bakgrunn
- › Livssituasjon
- › Bosted
- › Funksjonsnedsettelse
- › Sosioøkonomisk bakgrunn

Sosioøkonomisk bakgrunn betyr mest for om man starter i høyere utdanning

Kjønnsforskjeller har spesielt mye å si før 25 år (unge med studieforbereende utdanning).

Andelen av funksjonsnedsatte som begynner i høyere utdanning har falt de siste ti årene

Denne gruppa begynner sjeldnere på studier i storbyer

Læringsmiljøet – NOU 2020:3

Det fysiske læringsmiljøet

Bygninger, omgivelser.

Det psykososiale læringsmiljøet

De mellommenneskelige forholdene.

Det organisatoriske læringsmiljøet

Hvordan utdanningene er organisert, herunder hvordan arbeidet med læringsmiljøet spesielt er organisert.

Det digitale læringsmiljøet

Bruk og utvikling av IKT i læring, og hvordan IKT brukes, integreres og utnyttes som en del av den pedagogiske virksomheten innenfor hvert enkelt fagområde.

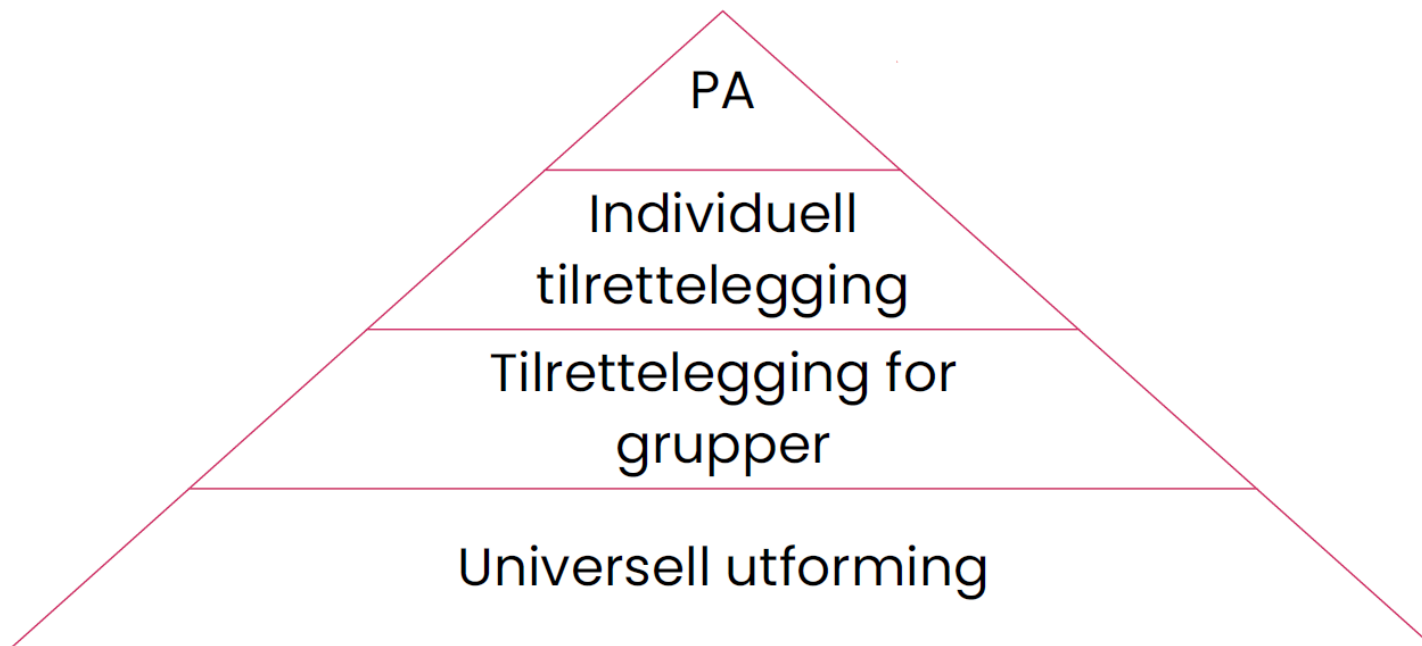
Det pedagogiske læringsmiljøet

Omfatter utforming av læringsmål, form og innhold for et studieprogram eller emne, slik som valg av læringsaktiviteter og vurderingsformer, og hvordan det faglige innholdet ellers presenteres.

Tilrettelegging – hvorfor?

- FN-konvensjonen CRPD
- Grunntanke i norsk utdanningspolitikk:
Alle har rett til utdanning selv om man har ulike forutsetninger og behov
- Hovedløsning: Universell utforming av våre alminnelige funksjoner når det gjelder læringsmiljø
- Bestemmelser i UH-loven: Individuell tilrettelegging der UU ikke er nok.

Tilgjengelighetspyramiden

Tilrettelegging vs UU

Universell utforming

➤ Ny UH-lov §10-2

*Universiteter og høyskoler skal sørge for at institusjonens **alminnelige funksjoner** er universelt utformet. Plikten til universell utforming omfatter institusjonens fysiske omgivelser og informasjons- og kommunikasjonsteknologien (IKT), blant annet det digitale læringsmiljøet.*

➤ **Og når UU ikke er nok.....**

Tilrettelegging – sentrale bestemmelser

Krav om kontaktperson og handlingsplan

Alle universiteter og høgskoler er pålagt å ha en **kontaktperson** og en **handlingsplan** for studenter med funksjonsnedsettelse.

<https://hkdir.no/universell-utforming-tilrettelegging-og-laeringsmiljo/individuell-tilrettelegging-for-studenter/tilretteleggingskontakter>

Lovkrav til oss (som høyere utdanning)

- UH-loven § 4-3 c) og 4-3 d) (§10-5 og §10-6)
- Likestillings- og diskrimineringsloven §§17 og 21
- NOU 2023:13, «På høy tid»
Realisering av funksjonshindredes rettigheter
- «Bærekraft og like muligheter – et universelt utformet Norge»
(Handlingsplan 2021-2025)
- *Brev fra KD (2021): Rekkevidden av tilretteleggingsbestemmelsene*

UH loven § 4-3 (någjeldende lov)

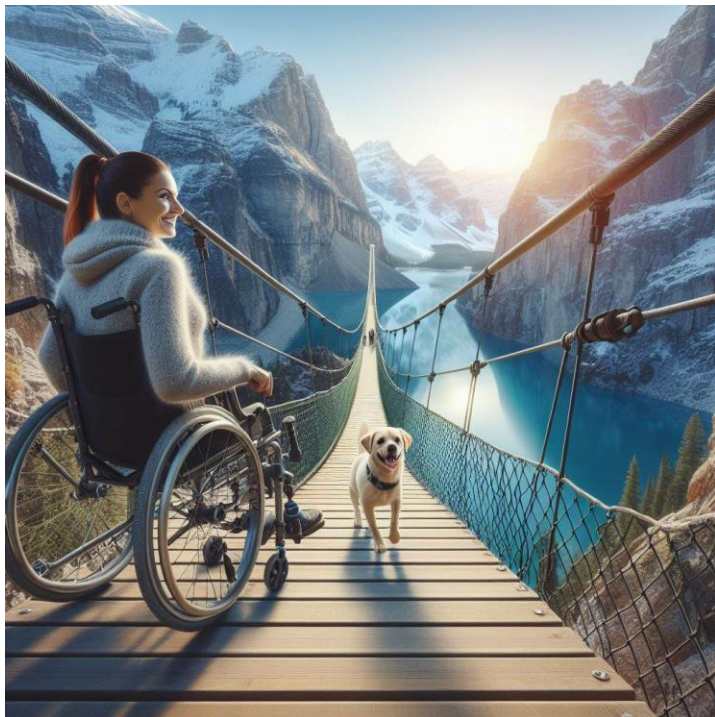
- (1) Studenter med funksjonsnedsettelse og studenter med særskilte behov har rett til egnet individuell tilrettelegging av lærested, undervisning, læremidler og eksamen, for å sikre likeverdige opplærings- og utdanningsmuligheter.
- (2) Retten gjelder ikke tilrettelegging som innebærer en uforholdsmessig byrde for institusjonen. Når institusjonen skal vurdere om tilretteleggingen innebærer en uforholdsmessig byrde, skal det legges særlig vekt på dens effekt for å bygge ned barrierene for studenter med funksjonsnedsettelse og særskilte behov, de nødvendige kostnadene ved tilretteleggingen og institusjonens ressurser.
- (3) Den som fullfører og består en utdanning, må ha oppnådd det fastsatte læringsutbyttet. Tilretteleggingen må derfor ikke føre til en reduksjon av de faglige kravene som stilles i den enkelte utdanningen.

Sentrale stikkord

- Funksjonsnedsettelse
- Særskilte behov
- Egnet individuell tilrettelegging
- Likeverdige utdanningsmuligheter
- Uforholdsmessig byrde – for hvem?
- Ingen reduksjon av faglige krav

Høyere utdanning sammenlignet med kun grunnskole

- Funksjonsnedsette:
 - 4,5 ganger større sannsynlighet for jobb med høyere utdanning
- Funksjonsfriske:
 - 2,3 ganger større sannsynlighet for jobb med høyere utdanning

Utdanning har dobbelt så stor effekt blant personer med nedsatt funksjonsevne.

(NOU 2023:13 På høy tid)

Styringssignaler

 Khrono

Nyheter

Debatt

Student

Nytt om folk

TILRETTELEGGING

KD: «Ser alvorlig» på historier om manglende tilrettelegging

Kunnskapsdepartementet ber alle institusjoner om å gå gjennom rutiner og sørge for tilrettelegging for studenter som trenger det.

Usynlige funksjonsnedsettelse

- Blir jeg trodd?
Unge funksjonshemmede:
27% sier at de ikke ber om tilrettelegging fordi de er redde for ikke å bli trodd (NOU2023:13, S.159)
- Studenter med ikke-norsk bakgrunn er underrepresentert i tilretteleggingssaker

Tilrettelegging – status blant ansatte

- Positiv holdning til studenter med funksjonsnedsettelse
- Manglende kunnskaper og opplæring.
- NTNU: «Gjør undervisningen mer inkluderende» (kurs for fagansatte, 90 minutter)

SPRINGER LINK

[Find a journal](#) [Publish with us](#) [Track your research](#)

[Home](#) > [Higher Education](#) > Article

Attitudes towards students with disabilities achieving their educational and work-related goals: a factorial survey experiment among higher education institution employees in Norway

[Open access](#) | Published: 23 October 2023

(2023) [Cite this article](#)

[Download PDF](#)

 You have full access to this [open access](#) article

Andre hindre for inkluderende undervisning

- Tidspress
- Manglende eller utydelige forventninger fra institusjonen

Enkeltunderviseres
personlige egenskaper
blir avgjørende

Sjekkliste for inkluderende undervisning

Bruk mikrofonen

Gi tydelig og
oversiktlig informasjon

Stå vendt mot
klassen når du snakker

Legg til rette for
medvirkning

Gjør undervisningen
tilgjengelig for alle

Overhold pauser

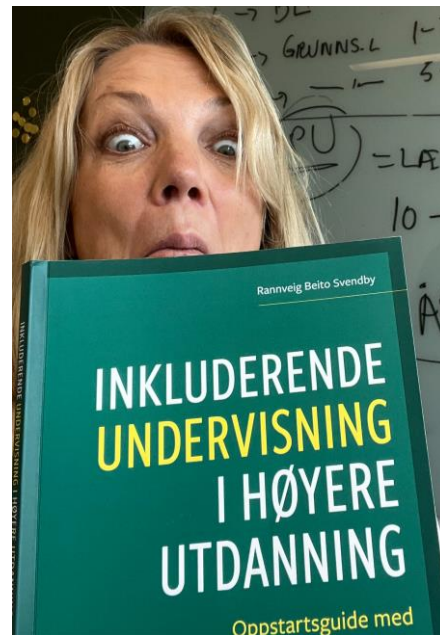
Inkluderende undervisning i høyere utdanning

Rannveig Beito Svendby

Bok alle bør ha!

Generelle råd:

- Kartlegg gruppa
- Juster deg med utg.pkt i tilbakemeldinger
- Reduser språklige barrierer
- Inkluderende undervisning er et krav etter loven
- Fleksibilitet og skjønn så langt det er mulig
- UDL?

Vanlige funksjonsnedsettelse ved HiØ

- Psykiske helseplager
- Dysleksi
- ADHD/ADD
- Autismespekterforstyrrelser (ASD)

- KONSENTRASJON ER EN SENTRAL UTFORDRING
- Mange kjenner seg ensomme

- Ofte vansker på flere områder i livet
- Tilspisses i rollen som student (prestere, sammenligne seg med andre, ny setting)

SHOT 2022

Studenter skiller seg mest fra den øvrige befolkningen mht. ensomhet

Høna og egget:
Samspillet mellom å ikke lykkes faglig - ikke våge å møte andre

Psykologisk .no Nyheter ▾ Ideer ▾

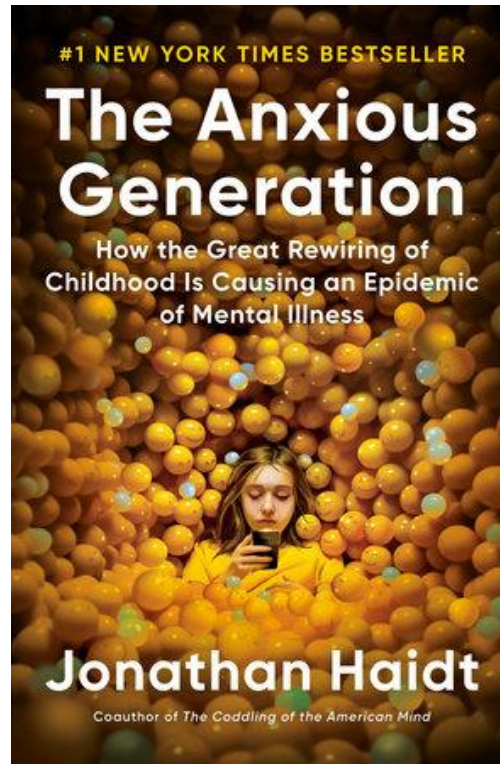

DYSTRE TALL: - Vi kan ikke leve med at over 40 prosent av studentene har det slik. Vi må jobbe fra alle kanter med tiltak som kan bidra til følelsen av tilhørighet og støtte, sier leder av Studentenes helse- og trivselsundersøkelse 2022. Illustrasjonsfoto: Tim Gouw, Pexels

Jenny Marie Baksaas
Sist oppdatert: 16.08.22 | Publisert: 16.08.22

I Studentenes helse og trivselsundersøkelse (SHoT) oppgir **44 prosent av studentene** mellom 18 og 20 år at de er ensomme.

Tidlig på 2010-tallet

Tilrettelegging i studiehverdagen

Typiske ønsker om tilretteleggingstiltak

- Endret studieprogresjon
- Digital undervisning og opptak i stedet for oppmøte
- Tettere oppfølging og veiledning – både faglig og som sosial støtte
- Fravær fra obligatorisk undervisning/oppmøte
- Fast leseplass/skjerming, eget rom
- Tilrettelagt praksisperiode og praksissted

UTFORDRINGER I PRAKSISOPPLÆRING

- Hvor langt strekker tilretteleggingsplikten seg i praksisopplæring?
- Tilpasse periode?
- Tilpasse praksissted?
- Tilpasse innhold?

Tilrettelegging fra instanser utenfor

- Lånekassen
- Tibi (tidligere Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek)
- NAV
- [SIØ](#)
- Kommunene
- Lingdys

- Sikre at vi innfrir forventninger og juridiske krav når det gjelder tilrettelegging og inkludering
- Avklare myndighet og ansvar
- Fremme inkluderende undervisning og universell utforming sånn at alle studenter kan delta i undervisning og studentliv, uten individuelle løsninger
- Studenter skal møte samme forståelse av lovverk, muligheter og begrensninger når de henvender seg om tilrettelegging i studiesituasjonen, uansett hvilke ansatte de møter
- «Studiesituasjonen» viser til undervisning og praksisopplæring i fase 1.

Fase 1

- Spesielt fokus på inkluderende undervisning, studentoppfølging og saksbehandling
- Inndelt i 4 delprosjekter
- Sluttresultatene godkjennes av ledergruppa ved HiØ
- Arbeidet følges av prodekaner utdanning

Delprosjektene

- Juridiske rammer og føringer
- Det pedagogiske læringsmiljøet
- Det psykososiale læringsmiljøet, rutiner for studentoppfølging og saksbehandling
- Det fysiske og digitale læringsmiljøet

Tilrettelegging i undervisning og praksis

Aktuelle spørsmål for studentene:

- Hva skal studenten kunne søke om?
- Hvordan/hvor ofte skal studenten søke?
- Vedtak en gang for alle?
- Hvilke situasjoner skal et vedtak dekke?
- Hva må dokumenteres?
- Hvordan få tilrettelegging i tide?
- Hvordan kommuniserer HiØ at tilrettelegging er mulig (lærere og studieveiledere)?

Prosjekt: Policy for tilrettelegging på HiØ, fase 1

- Rammer: Avklare overordnede muligheter og begrensinger for tilrettelegging i **undervisning** og **praksis**
- Utvikle prosedyrer for saksbehandling (herunder vedtak, kvalitetssikring av vedtak over tid)
- Tydeliggjøre samarbeid og ansvarsfordeling mellom studentoppfølging og fagmiljø
- Utvikle veiledere for inkluderende undervisning
- Utvikle veiledere for seksjon for studentoppfølging

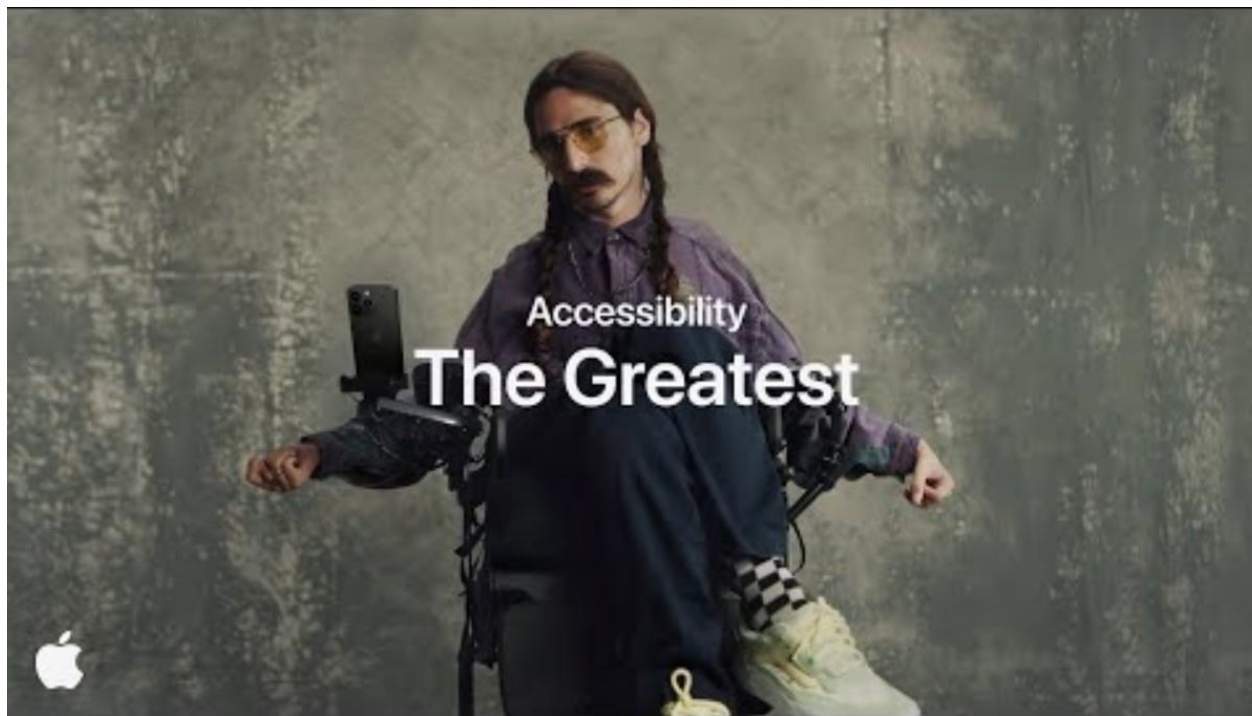
Prosjekt: Policy for tilrettelegging på HiØ, forts.

- Utvikle samarbeidsrutiner med SIØ og andre eksterne instanser
- Avdekke behov for tid og andre ressurser knyttet til arbeid med tilrettelegging
- Standarder for hvordan tilretteleggingsmuligheter formidles gjennomføres

Konkrete avklaringer rundt

- Digital tilrettelegging i undervisningen, herunder strømming, opptak av undervisning, personvern
- Obligatoriske aktiviteter og tilrettelegging
- Skikkethet og tilrettelegging
- Kontinuitet i tilretteleggingstiltak, lik tilnærming på tvers av studiesteder, studieprogram, mellom semestre og studieår
- Tilrettelegging og kvalitetssystemet – handlingsplan for tilrettelegging

Kan KI bli et paradigmeskifte?

HC Andersen

Alle soldatene var nesten helt like, bare en eneste var litt forskjellig: Han hadde bare ett bein, fordi han hadde blitt støpt sist, og så var det ikke nok tinn. Allikevel stod han like så fast på sitt ene bein som de andre på deres to, og det er nettopp han som kommer til å utmerke seg.

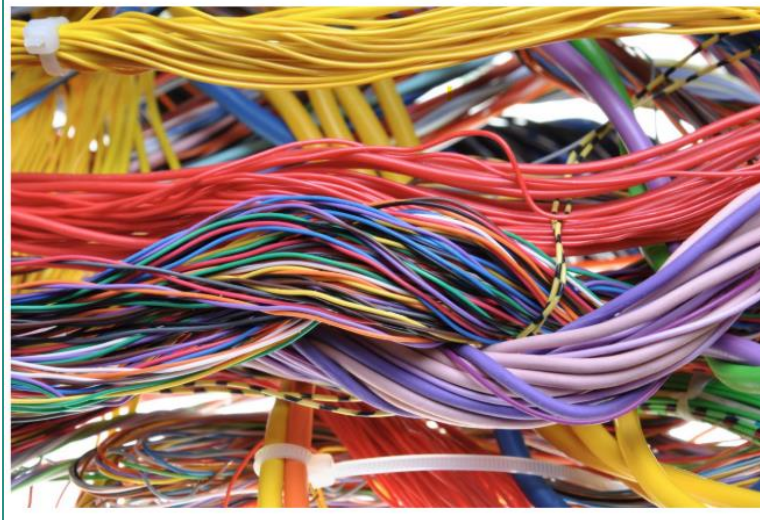

Tips til gode ressurser:

- Nettsiden vår!
- ADHD og ASD: Eget hefte fra Universell
- SiØ
- Synshemmede studenter: Eget hefte
- Interesseorganisasjoner
<https://dysleksinorge.no/hva-slags-tilrettelegging-har-studenter-krav-pa/>

Studenter med ADHD og Asperger syndrom

En veileder for innsikt, forståelse og kunnskap om tilrettelegging

ADHD – 3 typer

Uoppmerksom type

- Lett å distrahere
- Overser detaljer
- Glemsom
- Mister ting
- Vansker med oppmerksomhet og fokus
- Prosesserer sakte, problemer med gjennomføring
- Vansker med å oppfatte muntlig informasjon
- Vanligste type blant voksne og kvinner
- Angst, depresjon relativt vanlig

ADHD – 3 typer

Hyperaktiv type

- Konsentrasjonsproblemer
- Problemer med gjennomføring
- Impulsivitet
- Rastløshet, fikling
- Avbryter, fullfører andres setninger, pratsomme
- Problemer med å vente på tur
- Rastløs
- Mer vanlig blant menn enn kvinner
- Kan komme med andre plager

ADHD – 3 typer

Blandet type

- Konsentrasjonsproblemer
- Søvnvansker
- Vansker med å oppfatte informasjon
- Problemer med å utføre
- Svekket arbeidsminne
- Stemningsforstyrrelser (høy andel)
- Lav selvfølelse

ADHD -studenten

- Sliter med konsentrasjon og oppmerksomhet
- Vansker med å finne/oppfatte informasjon
- Problemer med planlegging
- Ofte problemer med å komme i gang i tide
- Impulsiv, vanskelig å holde tråden, fullføre
- Ofte: Angst, depresjon, lav selvfølelse, søvnforstyrrelser.
- Ofte: Kombinasjon med andre funksjonsnedsettelse
- *Kan* være krevende samarbeidspartnere i grupper

Hjelp:

➤ FJERNE DISTRAKSJONER

Kartlegge:

- Når jobber du best?
- Hvor jobber du best?
- Hvor lenge klarer du å konsentrere deg om gangen?

- Behov for struktur, oversikt og forutsigbarhet
- Definere økter
- Sette delmål
- Fast leseplass?
- Tilrettelegge for individuelt arbeid?

ADHD, hjelp forts.:

- Noe å fikle med, bevegelse
- Hjelp til planlegging, prioritering
- Ha alt på ett sted
- Komme i gang: «Fem minutter ´n»
- ADHD-gruppa
- Forelesningsnotater på forhånd
- Fast leseplass som forbindes med læring (ikke hjemme)
- Faste samtaler?
- Lydbøker
- **Tilleggsstipend**

Dysleksi

- Problemer med å koble lyder til bokstaver
- Skrivefeil
- Leser sakte
- Lite variert språk?

Utfordringer som student

- Komme i gang med skriveprosessen
- Lese og forstå tekst som er komplisert og lang (komme igjennom pensum)
- Skrive tekst som er forståelig og uten feil
- Bruke og forstå nye ord og faguttrykk

Dysleksi - hjelp

- KI for å komme i gang med skriving?
- KI for å lage gode sammendrag, trekke ut hovedmomenter?
- Tale til tekst
- Lydbøker eller digitalt pensum (Tibi)
- Forelesningsnotater på forhånd
- **Tilleggsstipend**
- Lingdys

ASD

Nedsatt evne til:

- Gjensidighet i sosial samhandling
- Gjensidighet i kommunikasjon (verbal og non-verbal)
- Fantasi eller forestillingsevne
- Opptatt av det konkrete
- Forståelsesvansker (eks. ord og uttrykk forstås på en annen måte)

ASD

- Spesielle og begrensede interesser
- Vansker med å planlegge, prioritere og organisere hverdagen.
- Stort behov for struktur, oversikt og forutsigbarhet.
- Problemer med å takle endringer i omgivelser og rutiner.
- Sårbarhet for stress.
- Angst, depresjon, også disponert for en del andre psykiske lidelser
- Hypersensitivitet ovenfor enkelte sanseinntrykk.
- Monologisk kommunikasjon
- Vansker med å «å ta hint», eks. når er en samtale avsluttet?

ASD

Hjelp:

- En del likt som ADHD (forutsigbarhet, planlegging)

I tillegg:

- Aktuelt med skjermet plass, mulighet til å trekke seg tilbake
- Hjelp i kommunikasjon med fagansatte
- **Spesielt:** vurdere behovet for å kunne jobbe alene
- Særlig fokus på interessefelt i valg av emner
- Skriftlig kommunikasjon i tillegg til muntlig
- Tilleggsstipend